

KURBAN KESMENİN KUR'AN'DA YERİ VAR MI?

Bir Müslümanın bedeni ruhuna nasıl bağlıysa ameli imanına, dünyası ahiretine o şekilde bağlı olmalıdır. Aksi halde inandığı da yaptığı da ona bir fayda sağlamaz.

Kur'an'ı anlayarak okumaya yönelik teşviklerin ve teknolojinin oluşturduğu imkânların etkisiyle insanların çoğu son yıllarda Allah'ın ayetleriyle tanışmaya, yanlış ya da doğru birtakım bilgiler edinmeye başlamışlardır. Bu bilgiler birçok insanın Kur'an'a ve dine olan bakışını büyük ölçüde etkilemiş, bir kısmını dine daha çok yaklaştırmış, diğer bir kısmını ise dinden daha da uzaklaştırmıştır. Bunlardan bazıları ise elde ettiği bilgiler ile büyük bir âlim olduğu hayaline kapılmıştır. Dolayısıyla "Kur'an'da bu vardır, bu yoktur", "bu helaldir, bu haramdır" diye peşi sıra hüküm veren ve dinle ilgili her konuda söz söyleyen sorumsuz müçtehitlerin (!) günümüzde çoğaldığını görmekteyiz.

Maalesef ki bu cüretkârların çoğunun da "ben Kur'an'a uyarım" diyenlerin içinden çıktığına şahit olmaktadır. Aslında kendi kafasındakilere uymak için Kur'an'ı alet eden ve farkında olmadan perde arkasındaki İslam düşmanlarının spikerliğini yapıyorlar. Ayrıca bu kesimin, insanları Kur'an'ın birçok emir, yasak ve ibadetlerinden uzaklaştırmaya çalıştıkları çok açıktır.

Bu ibadetlerden biri de kurbandır. Kurbanın dinimizde, kitabımızda bir yeri olmadığını, dolayısıyla bu ibadetin müşriklerden geldiğini ya da böyle bir şeyin katliam olduğunu dile getirmektedirler.

Kurban ibadetinin Kur'an'da olup-olmadığını, ayetleri bağlamlarıyla birlikte okuyan herkesin anlayabileceğini düşünüyoruz. Biz, yine de kolaylık sağlamak ve kurbanla ilgili konuşulan bazı meseleleri özetlemek amacıyla bu çalışmayı yapmayı uygun gördük.

Kurban Kelimesinin Sözlük Anlamı

Kurban/كُورْبَانُ kelimesi Karibe/قرب fiilinin mastarı olup "yaklaşmak ve yakın olmak" anlamlarına gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de kurban kelimesi 3 yerde geçmektedir.¹ Bunlardan biri şöyledir:

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

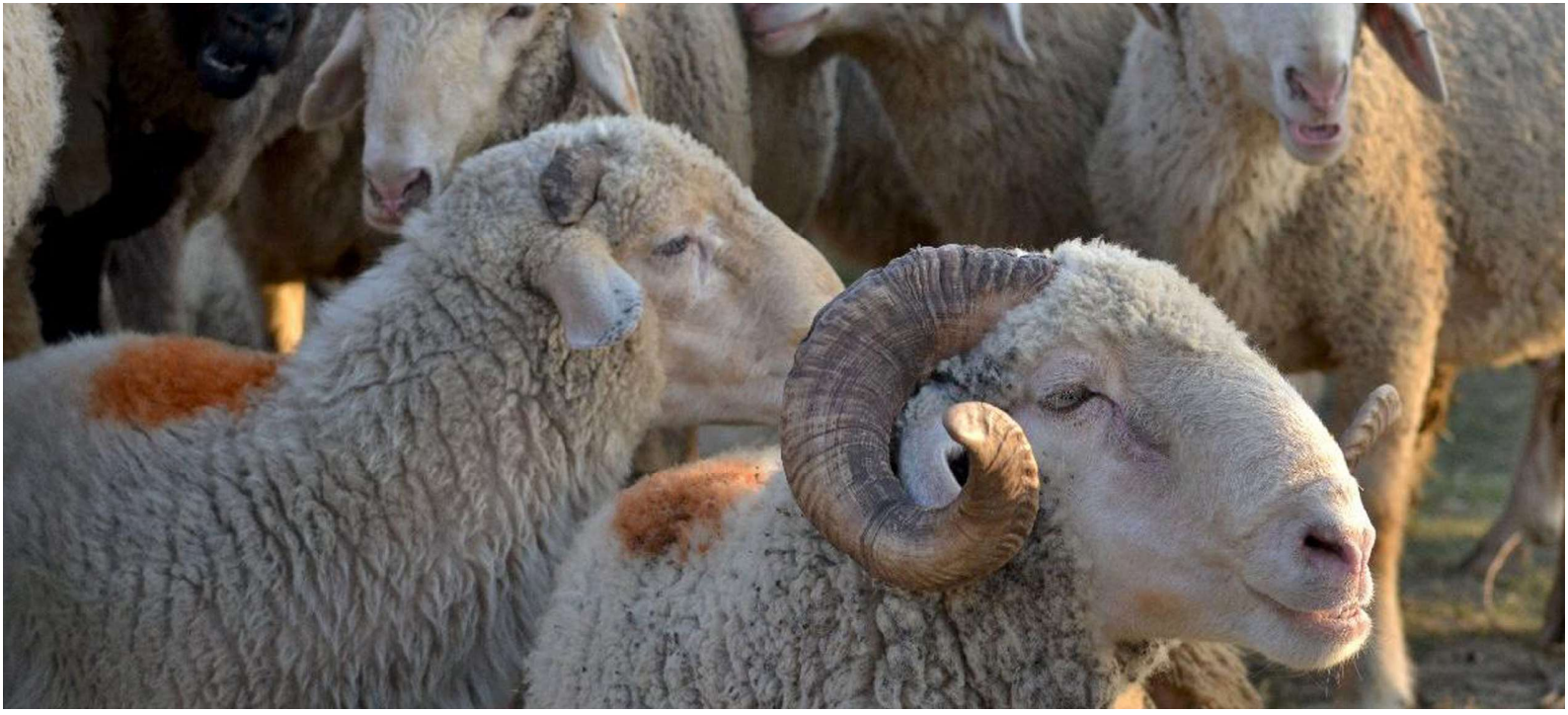
"Kendilerine daha yakın görerek Allah ile aralarına koydukları ilahları (tanrıları) onlara yardım etseydi ya! Ama hiçbirisi ortaya çıkmadı. Başlarına gelen, yanlış yollarının ve yaptıkları iftiranın sonucudur." (Ahkâf 26/28)

Kurban Kelimesinin Terim Anlamı

Kelimenin anlamından anlaşıldığı gibi, kurban Allah Teâlâ'nın rızasını ve O'nun yakınlığını kazanmak için yapılan hayvan kesme ibadetidir. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulmaktadır:

وَإِئْتِلْ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلُ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

1 Bkz. Âl-i İmrân, 3/183; Mâide, 5/27; Ahkâf, 26/28

“Onlara, Âdem’in iki oğluyla ilgili şu haberi tüm gerçekliği ile anlat. Bir gün ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen “Seni kesinlikle öldüreceğim!” deyince kardeşi şöyle demişti: “Allah sadece kendisinden çekinerek yanlışlardan korunanların kurbanını kabul eder.” (Mâide 5/27)

Kurbanın Eski Ümmetlerdeki Yeri

Hac mevsiminin ve kurban ibadeti günlerinin ne zaman yapılacağını Mekke toplumu gayet iyi biliyor ve bu ibadeti babalarından gördükleri şekilde devam ettiriyorlardı. Aşağıdaki ayet bunu açıklamaktadır:

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۖ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ

“Gelsinler de kendi menfaatlerini görsünler; belli günlerde de Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanlardan en’âm (koyun, keçi, sığır ve deve) üzerine Allah’ın adını ansınlar. Onlardan hem siz yiyecek hem de darda olan yoksula yedirin.” (Hac 22/28)

Kurban ibadeti Âdem² Aleyhisselam’dan bu yana var olan bir ibadettir. Ondan sonra gelen toplumlar da bu ibadeti devam ettirmişler. Ayette şöyle buyrulmaktadır:

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۚ فَإِلَهُكُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ

“Her ümmet (toplum) için bir mensek yaptık ki kendilerine rızık olarak verdiğimiz en’âm (koyun, keçi, sığır ve deve) cinsinden hayvanları Allah’ın adını anarak kessinler. Hepinizin ilahı bir tek ilahdır; O’na teslim olun. Alçak gönüllülere müjde ver.” (Hac 22/34)

Ayette geçen “لِكُلِّ أُمَّةٍ / Her ümmet için” ifadesi kurban ibadetinin tüm ümmetlerde bilinen ve uygulanan bir ibadet olduğunu göstermektedir.

İbrahim Aleyhisselam’ın Allah’ın emriyle Mekke’ye giderek Kâbe’yi yeniden onarması ve insanların hac mevsiminde bu bölgeyi ziyaret ederek kurbanlarını kesmesi, hac ve kurban ibadetinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Nitekim İbrahim Aleyhisselam’ın kurban ibadetini yerine getirirken aşağıdaki ayette gösterildiği şekilde dua ettiği rivayet edilmektedir:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“De ki: “Benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm, varlıkların Rabbi olan Allah içindir.” (En’âm 6/162)

Kurbanın Kur’ân’daki Yeri

Kurban ibadetini yerine getirmek, Allah’ın rızasına kavuşmak isteyen her Müslümanın görevidir. Bu görev

2 Bkz. Mâide 5/27.

Kur'an'da nasıl emrediliyorsa öyle gerçekleştirilmelidir:

a. Kurbanın Kur'an'daki Hükmü

Kurban kesme ibadeti diğer farz ibadetlerden farklı olarak fertlere değil, ümmete farz kılınmıştır.³ Yani, bu ibadeti ümmet adına tek bir kişi gerçekleştirdiği zaman diğer Müslümanların üzerinden sorumluluk kalkmaktadır.⁴ Dolayısıyla Müslümanlardan her biri kurbanlarını kestikleri zaman farz sevabını alırlar; fakat diğer farzlardan farklı olarak ümmetten bir kişi kurban ibadetini yerine getirip kalanları yerine getirmediikleri takdirde ceza almazlar. Nitekim Nebimiz kurban bayramında tek bir koç kesmiş ve şöyle buyurmuştur:

*"Allah'ım! Bu Sendendir ve Sanadır; Muhammed'den ve ümmetinden, bismillahi vallahu ekber."*⁵

Diğer hayvan kesiminden farklı olarak kurban keserken "bismillah Allahu Ekber" demek farzdır. Çünkü kurban kesmek aynı zamanda bir ibadeti gerçekleştirmek demektir. Hac suresi 34 ve 36 ayetleri bu hususa delalet etmektedir.

b. Kurban Kesilecek Yerler

Kur'an'da kurban kelimesi dışında bu anlama gelen ve terim anlamıyla kurbanı ve kurban ibadetini ifade eden nüsük ve mensek kelimeleri de vardır.

Hac suresi 34 ve 67. ayetlerinde geçen "مَنْسَكًا/men-sek" kelimesi kurban ibadeti manasında kullanılmıştır.⁶ Bu ayetlerin birinde şöyle buyurulmuştur:

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُكَ فِي الْأَمْرِ ۖ وَأَذِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ

3 Bkz. Hac 22/34; En'am 6/162-163.

4 Geniş bilgi için bkz: Abdülaziz Bayındır, "Hac ve Kurban", Kitap ve Hikmet Dergisi, 2013, say. 3, s. 10; <https://www.suleymaniyevakfi.org/fikih-arastirmalari/hac-ve-kurban.html>

5 Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 362.

6 Geniş bilgi için bkz: Enes Alimoğlu, "Kurban İbadeti", Kitap ve Hikmet Dergisi, 7. Sayı, s. 63. <http://www.cerideilmiyye.org/wp-content/uploads/2018/07/enes-alimoğlu-7-sayı-kurban-ibadeti.pdf>

“Her ümmet için kurban ibadeti (mensek) koyduk, onlar onu yerine getirirler. Bu konuda seninle asla çekişmemeleri gerekir. Sen onları Rabbine çağır. Çünkü sen dosdoğru bir yoldasın.” (Hac 22/67)

Ayette geçen mensek kelimesi kurbanın kesim yeri, kurban kesme zamanı ve kurban ibadeti anlamlarına gelmektedir. Bu ibadeti her bir şahıs istediği yerde gerçekleştirebilir.

c. Kurbanın Vakti

Kur’ân’da emredilen birçok ibadetin şekli, şartı, rüknü ve vakti olduğu gibi kurbanın da belli bir şekli, şartı, rüknü ve vakti vardır. Kurbanın vakti konusunda bize bilgi veren ayet şöyledir:

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ تُخْشَرُونَ

“Sayılı (hac günlerinde) Allah’ı anın. Kim acele eder, (Mina’dan) iki günde dönerse, sevabında bir eksilme olmaz. Geciken kişinin de sevabında bir eksilme olmaz. Bu, yanlışlardan sakınanlar içindir. Allaha karşı yanlış yapmaktan sakının ve O’nun huzurunda toplanacağınızı bilin.” (Bakara 2/203)

Ayetlerde geçen “**أَيَّامٍ/eyyam**” kelimesi **يَوْم/yevm** kelimesinin çoğuludur. Arapça çoğul en az üçü ifade ettiği

için kurban bayramı günlerinin sayısı da en az üç gün olarak belirlenmiştir.

Kurbanın usulüne ve vaktine uygun kesiminin nasıl daha iyi olacağını gösteren hadisler de mevcuttur. Nebimizin şöyle buyurduğu rivayet edilir:

“Her kim kurbanını bayram namazından önce keserse, o ancak kendisi için kesmiş olur. Her kim namazdan sonra keserse, kurbanını tam kesmiş ve Müslümanların sünnetine icabet etmiş olur.”⁷

d. Kurban Edilecek Hayvanlar

Kur’ân’da kurban edilecek hayvanların hangi cinsten olması gerektiği bilgisi de verilmiştir. Bu konuda bize yol gösteren ayetler şöyledir:

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۖ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ

“Gelsinler de kendi menfaatlerini görsünler; belli günlerde de Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanlardan en’âm (koyun, keçi, sığır ve deve) üzere Allah’ın adını ansınlar. Onlardan hem siz yiyecek hem de darda olan yoksula yediniz.” (Hac 22/28)

Ayette kurban edilecek hayvanların “**en’âm**” cinsinden olması belirtilmektedir ki, bunların da genelde deve, sığır, koyun ve keçi gibi hayvanlar olduğu söylenmiştir.

Bu cinslerin belli bir yapıda ve cüssede olması şartı da aranmaktadır ki bu şart aşağıdaki ayette şöyle açıklanmıştır:

وَالْبَدَنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا حَبِيرٌ ۖ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ ۚ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

7 Buhari, Edâhi, 12; Müslim, Edâhi, 16.

Ayette geçen “بُذْن/büdn” kelimesi “bedene” kelimesinin çoğulu olup, “cüsseli, beden yapılarını tamamlamış, iri” anlamlarına gelmektedir.⁸

Allah’ın bizim hizmetimize sunduğu sayısız nimetlere karşılık O’nun belirlediği günlerde kurban ibadetini yerine getirmek, O’na kul olmanın ve O’na şükretmenin en güzel ifadesidir.

Kurbanın Maddi ve Manevi Değeri

Kurban mali ve sosyal yönü ile ön plana çıkmış bir ibadettir. Bizim bildiğimiz ve bilmediğimiz birçok hikmet ve faydası bulunmaktadır. Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulmaktadır:

لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ
كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَيَسِّرَ
الْمُحْسِنِينَ

“Onların ne etleri, ne de kanları Allaha ulaşır; ona ulaşacak olan sizin takvanızdır. Onları bu şekilde sizin hizmetinize verdik ki Allah’ın yol göstermesine karşılık tekbir getiresiniz. Sen güzel davrananlara müjde ver.” (Hac 22/37)

- Kurban ibadeti sosyal birliği ve bağları canlı tutar. Aynı zamanda zengin ve fakir arasındaki buzların erimesine yol açar. Fakir, yetim, aç ve kimsesizlerle ilgilenmek İslam’ın ana ilkelerinden ve Allah’ın en çok teşvik ettiği amellerdendir. Bu yüzden Nebimiz’e aşağıdaki ayette emrolunduğu gibi, bizim de bu ibadeti yerine getirmemiz icap etmektedir:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

“Öyleyse Rabbin (Sahibin) için namaz kıl ve kurban kes!” (Kevser 108/2)

- Kurban ibadeti, insanın inandığına fedakârlık etmenin ve şükretmenin bir ifadesidir. Kulun, Allah’ın verdiği sayısız nimetlerine karşılık yerine getirdiği dini bir ritüeldir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

“...Onları bu şekilde sizin hizmetinize verdik; belki şükcrünüzü (görevlerinizi) yerine getirirsiniz.” (Hac 22/36)

- Kurbanın bütün ibadetler gibi helal yollarla yerine getirilmesi gerekir. Helal kazançla elde edilen bir malın Allah yolunda verilmesine kurban denir. Haram yolla elde edilen ve riyakârca verilen malda hayır olmadığını bildiren çok sayıda ayet vardır. Bu yüzden kurbanın bu gibi olumsuz meziyetlere sahip olmayan kişilerden kabul edileceği bildirilmektedir. Bu konuda ayet şöyledir:

“Allah sadece kendisinden çekinerek yanlışlardan korunanların kurbanını kabul eder.” (Mâide 5/27)

- Kurban ibadeti insanları şirkten, batıl düşüncelerden uzaklaştıran bir vasıttır. Tarih boyunca insanların hayvanlara karşı olan duygusal ilişkileri, onların gizemli ve ilahi bir güce sahip olmasına ve hatta onlara ibadet edilmesine getirip çıkarmıştır. Dolayısıyla kurban ibadeti bu hayvanların ilahi bir güce sahip olmadıkları, ibadet edilecek varlıklar olmadıkları ve Allah’ın onlardan faydalanmak için sunduğu sıradan varlıklar oldukları şuurunu aşılamaktadır.

Dinimizdeki tüm ibadetlerin hem maddi hem de manevi yönü ve hedefi vardır. Bu sebeple dinimizde tek yönlü bir şey yoktur. Bir Müslümanın bedeni ruhuna nasıl bağlıysa ameli imanına, dünyası ahiretine o şekilde bağlı olmalıdır. Aksi halde inandığı da yaptığı da ona bir fayda sağlamaz. O yüzden insana maddi yönden sadece kan dökmek gibi görünen bu kurban ibadetinin hem maddi hem de manevi çok hikmetleri vardır.

8 Geniş bilgi için bkz: <https://www.suleymaniyevakfi.org/fikih-arastirmalari/hac-ve-kurban.html>